

BESLUT

*Diarienummer V 2025/570**Datum 2025-06-05**Adressat*

Finansdepartementet

Rektor

Yttrande över SOU 2025:12 AI-kommissionens Färdplan för Sverige

Ert diarienummer: Fi 2025/00457

Lunds universitet har fått möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss. Yttrandet har utarbetats av medlemmar ur samordningsgruppen för det universitetsövergripande nätverket AI Lund.

Sammanfattning

Lunds universitet välkomnar en politisk och strategisk diskussion kring ett så kallat sociotekniskt område¹ som täcker många vetenskapliga ämnesområden, politikområden, departement och myndigheter. Både vad det gäller AI-relaterade initiativ, teknisk infrastruktur, och datahantering, som universitetet också ser behov för mer koordinering och nationell styrning av. Det finns nu med Färdplan för Sverige en god möjlighet att skapa bättre förutsättningar för den breda AI-forskningen, dess plats i den högre utbildningen samt medföljande positiva samhällskonsekvenser och Lunds universitet stödjer därför det AI-strategiska behovet, men med förslag på ändringar i vissa delar.

Dagens AI-front är säkerligen inte framtidens AI-front och förändringarna ställer krav på flexibilitet i både vetenskaplig och konstnärlig praktik, reglering, utbildning och innovation. I korthet

¹ Där sociala och tekniska faktorer påverkar varandra och är integrerade i varandra.

fokuserar Lunds universitet i huvudsak på de delar som har med forskning och utbildning att göra, vilka grundantaganden dessa tycks bygga på, samt vissa frågor med bäring på Sverige i sin europeiska kontext. Sist i yttrandet, under ”övrigt”, samlar universitet även ett antal mindre anmärkningar, bl.a. efterfrågar Lunds universitet sätt att minska risken för att tillfälliga forskningstjänster inte nödvändigtvis kommer Sverige till gagn.

1. Övergripande synpunkter

Färdplan för Sverige tecknar en strategisk ambition kring en av vår tids mest angelägna teknikområden av högsta relevans för både forskning och utbildning, med särskild vikt för både inhemskt svenska såväl som internationella frågor.

Lunds universitet välkomnar satsningar på forskning om AI, och ser det som särskilt viktigt att betona dess bredd. Universitetet kan se inspirationen från bl.a. det teknikfokuserade Wallenberginitiativet WASP, och vill i ljuset av det betona behovet av att hela den flervetenskapliga floran lyfts fram. Dvs., även exempelvis hälsa och livsvetenskaper (som hos DDLs), såväl som AI-relaterad forskning utifrån humanistiska och samhällsvetenskapliga perspektiv (som WASP-HS) och såklart även utbildningsorienterade initiativ (som WASP-ED). Om dessa privata finansieringar för forskning ska verka som inspirationskälla, bör bredden och bryggorna emellan betonas, som också bör tala för den grad av ambition Sverige bör ha gällande utveckling av kunskap på AI-området och som bas för den kompetens som ska spridas ”till alla”.

På övergripande nivå kan universitetet se att det finns underliggande grundantaganden som behöver förtydligas, vilket utvecklas nedan:

- Vad som avses med ”AI” och dess område för forskning och utbildning
- Relationen mellan spets och bredd, och därmed även kontext där Lunds universitet betonar flervetenskaplig och

tvärvetenskaplig bredd såväl som inom-teknisk mångfald och djup

- Förhållandet mellan AI, hållbarhet och samhälle
- Temporalitet: Mer exakt vari brådskan ligger och vilka långsiktiga konsekvenser man bör beakta gällande kompetens och digitala beroenden
- Sverige i sin nordiska och europeiska kontext
- Kopplingen mellan AI, utbildning och forskning
- Förslaget om ökad möjlighet till datadelning
- Om effektiv finansiering av AI-innovationer

1.1 Vad avses med "AI"? Om vetenskaplig bredd, avgränsning och kontext

AI-kommissionens slutbetänkande saknar en tydlig definition och avgränsning av vad som avses med AI. Detta höljer flera av satsningarna i dunkel och påverkar också kompetensambitionerna om ett "AI för alla". Vad är det därmed som ska läras ut? Avsaknaden i tydlig definition är förvisso förståelig, givet AI-terminologins plastiska natur sedan mitten av 1900-talet, men det ger konsekvenser för de föreslagna satsningar som behöver belysas. Färdplanen tycks i mycket bygga på en implicit definition som mer eller mindre likställer AI med generativ AI och stora AI-modeller (large language models, LLM) som just nu spelar en betydande roll för utvecklingen av tjänster som når samhället brett. Dock, en alltför ensidigt LLM-inriktad AI-definition riskerar att förlora viktiga delar av kontext och historia som behövs för att förstå samspelet mellan teknik och samhälle. Det tycks vidare finnas en grundapproach i Färdplan för Sverige i att teknik forskar man på medan styrning genom både lag och standarder och riktlinjer och etik "tar man fram", oklart på vilka kunskapsgrunder.

Det saknas långsiktiga perspektiv i rapporten. Vilka scenarier finns för hur AI påverkar samhället på längre sikt? Detta gäller arbetsmarknad, kompetensfrågor som inkluderar s.k. "deskilling" inom områden som blir mer teknikberoende, men även geopolitiskt bekymmersamma beroenden av digitala infrastrukturer, eller varför inte hur skapande

och konstnärlig praktik förändras. Dessa risker kräver ett bredare och mer långsiktigt angreppssätt än vad som för närvarande lyfts i rapporten.

AI som begrepp har utvecklats inom forskningen sedan mitten på 1900-talet, men vilken teknik som beskrivs som AI har varierat över tid. Samtidigt finns det en tydlig teknisk kontinuitet mellan det som idag beskrivs som AI (teknik som bygger på maskininlärning och djupinlärning) och tidigare teknik inom exempelvis reglerteknik, optimeringslära och statistisk analys. Det betyder å ena sidan att det finns en historisk kontext att ta lärdom av, men å andra sidan också att nya initiativ för att främja eller reglera ”AI” riskerar att spilla över på teknik som redan är en etablerad del av ekonomi och samhälle.

Vidare innebär avsaknaden av en tydlig definition och avgränsning att rapportens hantering av framtida AI-utveckling begränsas till extrapolering av den just nu mest uppmärksammade tekniken (stora språkmodeller) och dess användning. Redan detta medför betydande potentiella effekter för ekonomi och samhälle, men det ger en ofullständig bild av hur AI som teknik och tillämpning faktiskt utvecklas. Sedan AI-kommissionens slutbetänkande publicerades har det dessutom kommit ett flertal rapporter som indikerar att utvecklingen av stora språkmodeller tar sig nya uttryck i form av exempelvis mer energieffektiv teknik och mer fokus på komplementär teknik för att förbättra de tjänster och praktiker som bygger på de stora språkmodellerna. Detta påverkar flera av rapportens slutsatser om till exempel små och medelstora företags behov av beräkningskapacitet för att använda AI.

Dessutom behandlar rapporten inte lika tydligt utvecklingen av andra typer av AI-teknik som föregår och numera löper parallellt med de stora språkmodellernas utveckling. Det är inte möjligt att utesluta en framtid där olika typer av AI-teknologier och -metoder utvecklas på olika sätt och blir dominerande inom olika tillämpningsområden – från vård och hälsa till skapande verksamhet och allt däremellan. Det skulle innebära skillnader i både behov och förutsättningar för att

tillämpa AI, något som inte reflekteras i tillräcklig utsträckning i AI-kommissionens färdplan. En konsekvens av detta är att kommissionens förslag med avseende på ekonomiska satsningar riskerar att låsa utvecklingen mot en viss typ av AI-teknik, vilket i den mån det kan vara motiverat ändå behöver hanteras med en tydlig konsekvensanalys.

AI-begreppet sätts inte heller i relation till de erfarenheter som finns från digitaliseringsarbetet både internationellt och i Sverige. En tydlig lärdom från digitaliseringen är att produktivitetsvinster inte automatiskt följer med teknikinvesteringar. Om den nya tekniken skiljer sig tillräckligt mycket från den gamla (vilket är rimligt att anta för både digitalisering i allmänhet och AI i synnerhet) krävs det ofta så kallade komplementära investeringar och innovationer och kunskap inriktade mot förändring i organisation, arbetssätt, processer, affärsmodeller och värdekedjor för att faktiskt dra nytta av den nya teknikens potential. Detta talar också för ett behov av tydlighet i den vetenskapliga bredd som behövs för att förstå, förklara, nyttja tillämpningsrelaterade frågor om mötet och relationen till människa, organisation och sociala strukturer.

De här erfarenheterna återspeglas inte i AI-kommissionens slutbetänkande vare sig för det privata näringslivet eller för offentlig sektor. Dessutom är förutsättningarna för att implementera och använda AI-verktyg ofta beroende av tidigare digitalisering och i synnerhet hanteringen av data i verksamheten. Kommissionens slutrapport pekar på behov rörande hanteringen av data, men utelämnar helt hur förutsättningarna för att arbeta med data påverkas av tidigare digitaliseringsarbete.

Mot denna bakgrund bör initiativ för att främja AI-användning i högre grad fokusera på förutsättningar för komplementära investeringar och innovationer och tydliggjord vetenskaplig bredd – åtgärder kopplat till förändrade arbetssätt, konstnärlig potential, påverkan på förhållningssätt till fakta och autenticitet, organisatoriska förändringar

och kompetensutveckling, m.m. och medföljande behov av kritiska förhållningssätt, teoribildning och metodutveckling.

1.2 Spets eller bredd? Behovet av tvärdisciplinärt djup

Lunds universitet välkomnar att Färdplanen föreslår en satsning på “excellenscenter inom AI som ska fungera som strategiska nav, med syfte att koppla grundforskning till tillämpad utveckling inom *alla vetenskapsområden* (vår kursivering) och främja samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor”. Universitetet anmodar regeringen att säkerställa att den statliga forskningsfinansieringen åtminstone matchar Wallenbergsatsningarna när de trappas ner. Universitetet betonar långsiktighet och uthållighet i den AI-relaterade forskningen.

Kommissionens rapport lyfter fram behovet av spetsforskning, som då ställs i implicit motsats till bred forskning. Risker om man satsar på spets och excellens inom ramen för den befintliga nationella och internationella forskningsinfrastrukturen är att man då tränger undan två aspekter som är särskilt relevanta i samband med större teknikskiften som det AI-tekniken ser ut att föra med sig: Användning av den nya tekniken inom olika forskningsämnen (utan att tekniken är ett självändamål) samt tvärdisciplinär forskning om hur den nya tekniken tillämpas inom och påverkar ekonomi och samhälle. Det är inom dessa (nya) områden möjligt att etablera strategiska fördelar och excellens på internationell nivå och det behöver återspeglas i kommissionens analys av forskningssatsningar.

Man bör även ta hänsyn till att satsningar som innebär att den befintliga forskningsbudgeten omfördelas för att främja någon inriktning på AI-forskning per definition inte innebär undanträngningseffekter och risk för att styra forskningsansökningar mot att inkludera AI för att öka chansen att få finansiering, vilket inte nödvändigtvis leder till vare sig bra forskning eller konkurrenskraft inom någon form av AI-forskning. Mot denna bakgrund om den formativa period vi tycks befinna oss i vore det möjligen bättre att införa en tillfällig ökning av den offentliga forskningsbudgeten med

fokus på just 1) tillämpning av AI som verktyg inom olika forskningsdiscipliner och 2) (tvärdisciplinär) forskning om både utveckling och tillämpning av AI och dess effekter i ekonomi och samhälle. Den utökade forskningsbudgeten kunde därmed trappas av under en 5–10-årsperiod (den tid inom vilken man kan förvänta sig att den nya tekniken har implementerats och integrerats i såväl forskningsarbetet som i det övriga samhället i sådan grad att det är en naturlig del av forskningen både som verktyg och analysobjekt). Medel inom en sådan satsning kunde i så fall förslagsvis fördelas av en temporär kommitté som samlar forskare och praktiker med god insyn med avseende på olika aspekter av AI-utvecklingen.

Det är också viktigt att beakta att forskning om AI behöver tillgång till högkvalitativ data och att det behövs förenklade processer för tillgång och delning av data som ändå tar hänsyn till exempelvis personlig integritet. Idag är t.ex. hälsodatan mycket splittrad och tillgången till stora nationella datasets är mindre än i länder som t.ex. Storbritannien och Danmark, som man kan lära sig av. Det behövs nationella infrastrukturer som har dataleverans och -analys som huvudfokus, och som integrerar data från olika källor och har kompetent personal som kan stödja forskare i hela landet.

1.3 Social och miljömässig hållbarhet

Hur kan AI-utvecklingen bedrivas på ett hållbart sätt som matchar Sveriges ambitioner på området? Färdplanen ger inget tillfredsställande svar på den frågan. Frågan handlar inte bara om förbrukning av el, utan t.ex. också miljö- och samhällspåverkan i Sverige och utomlands från byggandet av datacenter, produktion och transport av hårdvaror (inkl. råmaterialtillverkning), återanvändning av elektronisk utrustning, ojämlikheter i tillgång till AI och olika former av "bias".

Utredningsdirektivet efterlyser "säker och etisk AI" och hur AI kan påverka och främja säkerhet och demokrati. Detta tycks mest i färdplanen betraktas som en teknikforskningsfråga. Det råder relativ konsensus inom den flervetenskapliga forskningen om att nyttorna

med ny teknik inte nås genom smal kompetens inom den nya tekniken allena. Dvs., hur tillit skapas hos användare eller professioner, hur organisationer implementerar, vilka geopolitiska spänningar och beroenden som behöver navigeras eller rättsliga utvecklingsområden och etiska förhållningssätt som möjliggör samhällsnytta är en bred palett av mångdisciplinär kompetens. Lunds universitet efterlyser i färdplanen en tydligare diskussion om helheten av den paletten.

1.4 Ett kategoriskt AI-imperativ?

AI-kommissionens slutbetänkande ger uttryck för ett slags outtalat imperativ som innebär att allting blir bättre om det görs med AI. Även detta har diskuterats i relation till digitaliseringen och det har med tiden blivit tydligt att allting inte per automatik blir bättre med avseende på de kvalitetsdimensioner som prioriteras bara för att en aktivitet digitaliseras. För att företag, organisationer och offentliga verksamheter i Sverige ska kunna dra nytta av nya AI-verktyg behövs förutsättningar för att avgöra när och hur dessa verktyg kan bidra positivt till verksamheten. Eftersom det inte är känt på förhand krävs utrymme (tid och resurser) för både experiment och utvärdering. Kommissionen lyfter förslag om att myndigheter ska rapportera hur de använder AI, men utan kritisk utvärdering riskerar detta att uppmuntra till tillämpningar av AI där tekniken blir ett självändamål istället för att bidra till verksamhetens utveckling.

Kommissionen föreslår dessutom att ett fåtal myndigheter (Försäkringskassan och Skatteverket) ska ta ett större ansvar för utvecklingen av AI-tillämpningar inom offentlig sektor, men med det riskerar man att hämma lokalt och småskaligt experimenterande som bättre tillvaratar lokala förutsättningar och erfarenhet. Här krävs tydligare ramverk för att uppmuntra experiment, utvärdering och kunskapsdelning.

Kommissionen insisterar förvisso på att den inte ser AI-användning som ett mål i sig. Kommissionen anser dock att ”det är ett avgörande verktyg i den nödvändiga utvecklingen och förnyelse av offentlig verksamhet”, och att ”det råder dock inget tvivel om att AI kommer

att spela en avgörande roll i den transformation som offentlig verksamhet måste genomgå för att möta utmaningar”. Kommissionen anser att utbyggnaden av AI i den offentliga sektorn ”måste göras i mycket större omfattning framöver”. Till stöd för denna rekommendation lyfter kommissionen fram de skadliga effekter passivitet skulle få – att våra företag skulle bli mindre konkurrenskraftiga och att den offentliga sektorn får svårare att leva upp till sina samhällseliga åtaganden. Situationen beskrivs som kritisk, och kommissionen använder covid-nödsituationen som ett exempel på hur vi behöver mer drastiska åtgärder för att hantera de snabba förändringar som sker.

Det verkar dock inte finnas mycket detaljerade bevis som stöder påståendena om fördelarna med en sådan omfattande AI-implementering eller farorna med att inte göra det. Kommissionen förlitar sig på Global AI Index (GAI) som en nyckeltalindikator. Enligt GAI är USA det landet med bäst resultat när det gäller implementering av AI. Det finns dock inga bevis i rapporten för att detta har lett till att myndigheterna i USA har stärkt sin förmåga att ”leva upp till sina samhällsåtaganden”. Det finns en hänvisning till en rapport som producerades av McKinsey och DIGG år 2020, som gav en ”grov uppskattning” av besparingar, samt en nyare rapport beställd av Google, som indikerade en tillväxt i BNP orsakad av en ”fullskalig implementering av generativ AI i Sverige”. Dessa prognoser är ifrågasatta.

AI-system har funnits och använts både i Sverige och runt om i världen i många år. Detta inkluderar system som används vid tillhandahållande av offentliga tjänster. Denna meritlista kan analyseras och utvärderas systematiskt för att bedöma de faktiska fördelar som implementeringen gav i praktiken. Man bör också systematisk bevaka vad som pågår i andra länder för att dra nytta av deras lärdomar och förhindra att uppfinna hjulet om och om igen.

1.5 Främja nordisk, europeisk, samverkan

Färdplanen tar inte tillräcklig hänsyn till att många av de mål och kriterier som planen bygger på är frågor som Sverige har enats om att driva inom ramen för det europeiska samarbetet, och där EU har infört både harmoniserande lagstiftning och politiska åtgärder som är utformade för att uppnå just de mål som planen argumenterar för.

Inställningen till EU-reglering är tämligen defensiv i betänkandet.

Utmaningen är dock rimligen inte *att* AI regleras utan *hur*.

Kunskapsgrunden för en god reglering finner man inte nödvändigtvis i den tekniska spetskompetensen allena. Utredningsdirektivet efterlyste också fler förslag på hur Sverige bättre kan föra sig i en internationell policymiljö, men rapporten utvecklar inte de förslagen särdeles mycket.

Även om EU:s rättsliga och politiska ramverk ger medlemsstaterna en betydande roll i att uppnå de gemensamma målen, medför det betydande risker att utveckla politik på nationell nivå utan att ta hänsyn till EU-dimensionen. Det finns det en tydlig risk för dubbelarbete, att resurser och politiskt fokus delas upp mellan åtgärder som vidtas mot bakgrund av den svenska planen och åtgärder som vidtas för att uppfylla EU:s skyldigheter. Detta är förknippat med en tydlig alternativkostnad, det vill säga att man går miste om möjligheten till synergier. Sverige skulle kunna förstärka kraften i sina politiska initiativ genom att integrera dem med politik som drivs på europeisk nivå.

Idag utvecklas de flesta AI modeller och nästan alla som är "state-of-the-art" inom generativ AI och andra viktiga AI-områden i USA och Kina, framför allt i stora företag. Det tycks finnas ett förgivettagande om en viss typ av innovationsekosystem i Färdplanen. Här kunde man istället fråga sig, hur skulle en svensk, nordisk eller europeisk innovationsstrategi se ut?

Färdplanen presenterar ett "oförändrat scenario" som att "fortsätta i nuvarande kurs utan en tydlig AI-strategi", vilket skulle resultera i ett

antal negativa konsekvenser, inklusive minskad konkurrenskraft för Sverige. Den nuvarande kursen inkluderar dock att implementera och dra nytta av EU:s policy- och lagstiftningsåtgärder, som syftar till att öka innovation, utveckling och spridning av tillförlitlig AI och att stärka den digitala suveräniteten i alla EU-medlemsstater. Planen ger en ofullständig version av den nuvarande verkligheten och tar inte tillräckligt hänsyn till potentialen i det europeiska samarbetet.

1.6 Kopplingen mellan AI, utbildning och forskning

AI-kommissionens rapport pekar tydligt på sambandet mellan forsknings- och undervisningsexcellens: "AI förändrar hur undervisning bedrivs, uppsatser skrivs, litteratur konsumeras och doktorander handleds. Att på bästa sätt utnyttja AI:s potential inom vetenskapen kommer att bli avgörande för hur den nationella forskningsutvecklingen kan både skapa ny, och inom redan starka områden bibehålla, internationell konkurrenskraft." Lunds universitet instämmer i att forskning och forskningsnära undervisning behöver utvecklas i takt med varandra. Men, det räcker inte med att bara införa AI-verktyg; vi behöver pilotprojekt och tvärvetenskapliga utvärderingar som prövar hur AI kan stärka lärprocesser utan att ersätta viktiga didaktiska principer, såsom kontextualisering och kritiskt förhållningssätt.

I rapporten beskrivs vidare att "AI för första gången möjliggör för varje elev att få en "privatlärare" som anpassar sin pedagogik efter dennes förutsättningar – en lärare som dessutom har obegränsat med tid och är tillgänglig dygnet runt." Kommissionen beskriver i samma anda att "från forskningen vet vi exempelvis att föräldrars utbildningsbakgrund har stor betydelse för barnens framgång i skolan, där barn med högskoleutbildade föräldrar har en klar fördel jämfört med andra – en ojämlikhet som i hög grad skulle kunna begränsas med tillgången till en AI-lärare." För att förstå vilken påverkan AI kan ha på undervisning behövs en bredare fler- och tvärvetenskaplig diskussion, där kommissionens tankar nyanseras. Till exempel, med en personlig AI-lärare riskerar elever och studenter att bli isolerade och förlora förmågan att sätta ny kunskap i rätt sammanhang. Vidare

kan ojämlikheterna kopplade till studenters sociala bakgrund även kunna härledes till vilken värdering och förhållningssätt till kunskap de har fått under sin uppväxt. Att se på AI som en “quick fix” riskerar att försvåra, eller skapa nya, problem hellre än att lösa dem. Det är därför viktigt att en satsning på AI inom utbildning tar hänsyn till beprövad erfarenhet, didaktisk forskning och aktuella behov till våra lärare och studenter.

Kommissionen föreslår vidare “en satsning på vidareutbildning av lärare vid universitet och högskolor, så att AI kan bli en del av all högre utbildning,” vilket Lunds universitet ser som positivt och tillstyrker förslaget att medel behöver avsättas till lärosätena för att möjliggöra kompetensutveckling av lärare, samt för att se över innehållet i utbildningarna. Kommissionen anger dock samtidigt målet “att utbilda 600 doktorer med AI-kunskap under en tioårsperiod.” Lunds universitet menar att alla doktorander – oavsett ämne – kommer att behöva en bred AI-kompetens, inte bara tekniska färdigheter. Samtidigt är det problematiskt att formulera som mål i sig att AI ska integreras i all högre utbildning. En sådan åtgärd behöver bygga på kunskap om vilken påverkan AI har på undervisning och lärande, vilket kommissionens rapport inte tydligt lyfter fram.

Gällande kompetensutveckling av yrkesverksamma eller personer i omställning lyfter kommissionen att Sverige har ett väl fungerande utbildningssystem för yrkesverksamma och att det finns resurser för att möta behovet av livslångt lärande framöver. Här vill dock Lunds universitet tillstyrka kommissionens kommentar att lärosäten utgör ett undantag i detta sammanhang och att det är viktigt att incitamentsstruktur och resursallokeringen ses över för dessa utbildningar, för att inte riskera en urholkning av de ordinarie utbildningarna samt en undanträngning av ungdomsstudentgrupper. Resursallokeringen behöver då ta hänsyn till det faktum att utbildningarna som lärosätena förväntas utveckla bör vara korta, digitala och kostnadsfria, något som inte bara kräver nyutveckling av kurser utan även en översyn av antagning, genomströmning, kunskapskontroller mm.

1.7 Förslag om ökad möjlighet till datadelning

På flera ställen i betänkandet föreslås att det bör bli enklare att "dela data" (se t.ex. s. 16, 36 ff. och 81). Kommittén tycks göra bedömningen att det befintliga juridiska regelverket – exempelvis om skydd för personuppgifter i den allmänna dataskyddsförordningen (GDPR) och nationell lagstiftning om sekretess vid myndigheter – innebär onödiga begränsningar för datadelning.

Att dessa regelverk bland annat syftar till att skydda grundläggande rättigheter och intressen, inte minst den personliga integriteten, ges dock inget egentligt utrymme i betänkandet. Kommitténs överväganden i denna del tycks i stället vara allmänt hållna och målade med breda penseldrag – och förefaller i hög grad präglade av tekniksektorns perspektiv.

De analyser och förslag som presenteras uppvisar inte den kvalitet i fråga om balans, djup och rättssäkerhetsanalys som normalt kännetecknar statliga utredningar.

Lunds universitet kan därför inte tillstyrka de förenklade resonemang och bristfälligt underbyggda förslag som läggs fram i dessa delar av betänkandet.

1.8 Förslag om åtgärder för en effektiv finansiering av AI-innovation

I betänkandet lämnas vissa förslag på åtgärder för att åstadkomma en (mer) effektiv finansiering av AI-innovation (s. 87). I det sammanhanget konstateras att AI-innovationer ofta omfattas av immaterialrättsligt skydd, men att sådana (immateriella) rättigheter i praktiken ofta utgör ett osäkert tillgångsslag för exempelvis banker och andra aktörer som kräver säkerhet för sin finansiering.

Detta speglar en mer generell och sedan länge känd problematik, som dock har fått ökad uppmärksamhet under senare år: att immateriella tillgångar utgör en allt större andel av företags totala tillgångar, samtidigt som finansiering baserad på sådana tillgångar ofta bedöms som mer riskfylld. (Se t.ex. EU-kommissionens studie Intellectual

Property and Access to Finance for High Growth SMEs, 2006, och den Europeiska immaterialrättsmyndighetens (EUIPO) studie Patents, Trade Marks and Startup Finance: Funding and Exit Performance of European Startups, 2023.)

Lunds universitet tillstyrker därför att det befintliga regelverket ses över i syfte att underlätta och främja finansiering där immateriella tillgångar kan användas som säkerhet, inklusive på området för AI-innovation.

2. Övrigt

- Gällande förslaget att lärosätena borde få ett uppdrag att validera erhållna kunskaper inom AI kan Lunds universitet konstatera att alla lärosäten redan har ett uppdrag att validera tidigare erhållna kunskaper enligt Högskoleförordningen.
- När det gäller rekrytering av AI forskare nämns postdoktorala forskare, doktorander och gästforskare. Här bör man å ena sidan möjliggöra attraktiva positioner och förutsättningar som kan konkurrerar på en internationell marknad, och å andra sidan utveckla idéer för att säkerställa att den forskningen och kompetensen kommer Sverige till nytta under många år. Det finns en stor risk att många av dessa externt rekryterade personer kommer att lämna Sverige igen efter de mer tillfälliga satsningarna är slut, och man bör därför också satsa på stabila, mer långsiktiga tjänster.
- Lunds universitet noterar i Färdplanen något av en paradox mellan idéer om ”disruption” ibland och konservativa vetenskapliga strukturer ibland. Även flervetenskapligheten som följer med att låta Vetenskapsrådets utpekade ämnesnomenklatur kring huvudområden råda kan spetsas till. Dvs., som komplement till kategoriseringen av naturvetenskap och teknikvetenskap, humaniora och samhällsvetenskap, konstnärlig forskning, medicin och hälsa etc. kan en AI-vetenskaplig ambition vara att stimulera nya sätt att organisera sig inom forskningen genom kombinatoriska tvärvetenskapliga approacher. Dvs., det finns en risk att cementera en gammal

struktur genom traditionella ämnesindelningar. Innovationen kan även ligga i ett kreativt förhållningssätt till de traditionella ämneskategorierna.

Beslut

Beslut att avge detta yttrande har fattats av undertecknad prorektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter hörande av representant för Lunds universitets studentkårer och efter föredragning av Stefan Larsson, universitetslektor, Lunds Tekniska Högskola, Lunds universitet. I handläggningen av ärendet har Karl Åström, professor, Lunds Tekniska Högskola, Lunds universitet samt Susanne Norrman, Avdelningschef, Lunds universitet deltagit.

Lena Eskilsson

Dokumentet är signerat digitalt, se slutet av dokumentet.